

EĞİTİM ve İNSANİ BİLİMLER DERGİSİ

Teori ve Uygulama

Cilt: 15 / Sayı: 29 / Yaz 2024

JOURNAL of EDUCATION and HUMANITIES

Theory and Practice

Vol: 15 / No: 29 / Summer 2024

8. Sınıf Türkçe Ders Kitabının Kök Değerler Açısından İncelenmesi

An Examination of the 8th Grade Turkish Studies Textbook in Terms of
Root Values

Makale Türü (Article Type): Araştırma (Research)

Aysel ARSLAN

Furkan TURAN

www.dergipark.gov.tr/eibd

eibd@eibd.org.tr

8. Sınıf Türkçe Ders Kitabının Kök Değerler Açısından İncelenmesi

Aysel ARSLAN¹

Furkan TURAN²

DOI: 10.58689/eibd.1429452

Öz: Öğrencilere ulusal, manevi, ahlaki, dini ve evrensel değerlerin kazandırılması; sağlıklı karakter gelişimi, huzur, bireysel ilerleme, kişisel potansiyelin gerçekleştirilmesi ve başarıya ek olarak, ortak değerlere sahip bireylerin bir araya gelmesi, toplumsal devamlılığın korunması ve toplumların uyum içinde yaşaması için kritik bir öneme sahiptir. Değer kavramı, literatürde çeşitli şekillerde tanımlanmıştır. Değerlerin kaynakları, toplumun iç kontrol mekanizmasının bir bileşenini oluşturur. Bu mekanizma içinde, toplum veya birey tarafından belirlenen normlar, toplum hayatına uyum sağlama hedefi doğrultusunda şekillenir. 2018 Türkçe Dersi Öğretim Programında yer alan 10 kök değer olduğu görülmektedir. Bu kök değerlerin kazandırılmasında Türkçe ders kitabında yer alan metinlerin önemi oldukça fazladır. Bu çalışmada Millî Eğitim Bakanlığına (MEB) bağlı devlet okullarında okutulmakta olan MEB 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı incelenmiştir. Bu çalışma, kitap içeriğinde bulunan 8 tema çerçevesinde metinlerin kök değerlere ne ölçüde vurgu yaptığını belirlemeyi amaçlamaktadır. Araştırmada verilerin derlenmesinde nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. Araştırma verilerinin çözümlenmesinde ise betimsel analiz yöntemi kullanılmış ve amaçsal örneklemenin bir türü olan ölçüt örnekleme yöntemi ile çalışma grubu belirlenmiştir. Veriler, kök değerlerin frekansı üzerinde Excel programı kullanılarak analiz edilmiş ve frekans ile yüzde oranlarıyla çözümlenmiştir. Yapılan analizler neticesinde kitap içeriğinde en fazla yer alan kök değerlerin sırasıyla sevgi (f=29), vatanseverlik (f=25), saygı (f=18), yardımseverlik (f=12) ve dostluk(f=11) olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Değerler eğitimi, kök değerler, Türkçe dersi, doküman incelemesi

Geliş Tarihi: 01.02.2024; Kabul Tarihi: 25.03.2024

Kaynakça Gösterimi: Arslan, A. & Turan, F. (2024). 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabının Kök Değerler Açısından İncelenmesi. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama*, 15(29), 105-130

1 Doç. Dr., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, ayselarslan@cumhuriyet.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8775-1119

2 Yüksek Lisans Öğrencisi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölüm, furkanturan89@gmail.com, ORCID: 0009-0003-4621-0337

Giriş

Hızla gelişen ve değişen bir dünyada, bireyler ve toplumlar, çağın getirdiği ve öngörülme- yen çeşitli sıkıntılar ve zorluklarla karşılaşmaktadır. Yaşanan zorluklar bireyin kendi dünyasına yönelik, basit düzeyde olabileceği gibi küresel düzeyde daha karmaşık bir yapıda da olmaktadır. Günümüzdeki zorluklara karşı toplumların kendini koruma mekanizmasında ciddi problemler olduğu görülmektedir. Geçmişten günümüze uzanan süreçte toplumların kendi varlıklarının ürünü olan değerleri koruma konusunda daha bilinçli bir çaba gösterilmektedir (Yazıcı, 2006). Değer dediğimiz olgu; yaşamın her alanını kapsayan bireyi bir topluma ait kılan toplumu da diğer toplumlardan ayıran en değerli enstrümanlardan biridir. Değerler, bireylerin hayatlarında yol gösterici rehber niteliğindedir. İnsanlık tarihinde, toplumların birbirinden ayrılmasını değil, aynı zamanda birbirleriyle bütünleşmelerini sağlayan güçlendirici ve kapsayıcı prensip ve inançlar bütünü olarak tanımlanmıştır (Pless ve Maak, 2004). Değerler, insanların yaşamlarına rehberlik eden, istenen hedeflere yönlendiren, öncelik düzeyleri değişen ve durumları aşan amaçlar olarak ifade edilmektedir (Kluckhohn, 1951; Rokeach, 1973). Sarıçam ve Biçer (2015) değerlerin sosyal ahlakın bir parçası olduğunu söylemektedir. Ahlaki davranış ölçüsünde yapılan bir değer tanımına göre, değer; bir bireyin diğer kişileri, bu kişilerin sahip oldukları özellikleri, niyet ve istekleri, davranışları değerlendirirken kullandığı bir kriter olarak öne çıkmaktadır (Topal, 2019).

Değerler, bir topluluğu oluşturan bireyler için temel taşlardır ve bu değerler iyilik, kötülük, doğruluk, yanlışlık, güzellik ve çirkinlik gibi olumlu ve olumsuz kavramlar aracılığıyla hareket biçimlerini belirleyen, zamanın şartlarına uyum sağlamada değişebilen rehberlerdir (Çankırılı, 2015). Kişiler, günlük yaşamda değerlerinin etkisi altında hareket ederler ve bu kişilerin düşünce ile eylemleri değer yargılarına göre şekillenir. Değerler kriter olma özelliğiyle bireyleri belli davranışları yapma ya da yapmama konusunda kısıtlayıcı bir niteliğe sahiptir (Kluckhohn, 1951). Bireyin yaşam, doğa ve toplumla ilişkisindeki sorumluluklarını belirlemektedir. Toplumsal yapının korunmasında bireylerin sorumlulukları bilmesinin önemli olduğu kabul edilmektedir. Bu nedenle değerler, özellikle aile ve toplumun tüm katmanlarında öğretilmeli ve yaşama yansıtılmalıdır (Ulusoy ve Dilmaç, 2015). Değerler eğitimi, temelde bireyin başta ailesi olmak üzere toplumsal yapının içinde verilmekteyken günümüzde yaşamın bireyselleşmesi neticesinde bu yeterli olmamaktadır (Bauman, 2013). Dünyadaki birçok devlet toplumsal yapının içinde değerlerin sahip olduğu gücün farkındadır. Yaşanan değer kaybı neticesinde toplumun değer eğitiminde yetersiz olduğundan hareketle devletler eğitim süreçlerinde değerlerin kazandırılması yönünde harekete geçmiştir (Beck, 1990). Modern eğitimin temelinde yer alan, pozitivist bir anlayış; duygusal ve öznel olarak gördüğü değerleri eğitime konu etmemesi, insanı bilişsel, mekanik yönüyle ele alması, bilgide ve maddiyatta ilerlemede başarılı olurken adalet, anlayış, sorumluluk, dürüstlük, güven, merhamet gibi toplumsal düzeni, devamlılığı, mutluluğu, huzuru sağlayan ahlaki

ve manevi değerlerin yozlaşmasına, yitimine neden olmuştur (Kenan, 2009; Köylü, 2010). Değer eğitiminin mümkün olduğu kadar erken yaşlardan itibaren verilmesi yönünde öğretim programlarında güncellemeler yapılmıştır (Kayhan, Bağcı ve Erişen, 2019).

Geçmişte eğitim sisteminin genellikle okullardaki öğretimin akademik başarı üzerine odaklandığı ve bu başarının yeterliliğiyle ilişkili ele alındığı görülmektedir (Erickson, 1987). Bu yaklaşım bireyin duygusal, sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarını göz ardı etme eğiliminde olup sonuçta akademik başarı elde edilse bile, insanlık ve ahlaki değerlerden yoksun bireylerin yetişmesine neden olabilmektedir. Okulların, temel bilgi ve becerilerin öğretildiği bir kurum olmanın çok ötesinde bir anlayışa sahip olduğu anlayışı öne çıkmıştır (Ulusoy ve Dilmaç, 2015). Yazıcı (2006) öğrencilere eğitimleri süresince sadece bilişsel ve psiko-motor becerilerin öğretildiği bir yaklaşımın benimsenmesinin, toplumu oluşturan bireylerin duygusal kazanımlar, değerler ve tutumlar gibi alanlarda eksiklik yaşamasına neden olacağına inanmaktadır. Okullarda değer yargısının oluşmasını göz önüne aldığımızda öğrencilere verilmesi gereken kazanımların da önemi ortaya çıkmaktadır (Halstead ve Taylor, 2000). Okullardan öğrencilerin ruh dünyalarını şekillendirmesi, yaşanan çağa, çevreye ve kendilerine yönelik farkındalıklarını artırması, çok boyutlu yeterliklere sahip olmalarını desteklemesi beklenmektedir (Rosebrough ve Leverett, 2010).

Değerler ve değerler eğitimi, yaşamın ve toplumun temel unsurları arasında önemli bir yer tutmaktadır. Değer kavramı, ekonomiden sosyolojiye, din bilimlerinden sağlık bilimine kadar birçok farklı alanın odak noktasını oluşturmaktadır (Gül, 2013). Dolayısıyla, değer konusunun eğitim bilimleri alanında nasıl yansıdığını anlamak da incelenmeye değer bir konu olarak ortaya çıkmaktadır. Eğitim, toplum içinde mevcut değerlerin, bilgi ve birikimlerin yeni nesillere iletilmesini veya öğretilmesini amaçlayan, yönlendirilmiş bir öğrenme sürecini gerçekleştirmek üzere kurulan toplumsal bir kurum ve sistem olup (Öntaş, 2016), toplumun istenen biçimde değişmesine yönelik açık ve gizli işlevleriyle birlikte kültürel dönüşümü gerçekleştirmektedir (Sönmez, 2007). Toplumun temel değerleri, kültürel unsurların yanı sıra bilimsel ve sosyal alanların birleşimiyle ortaya çıkar. Bu nedenle, eğitim sürecinde birey ile toplum arasında sağlam bir ilişki bulunmaktadır. Değerler bireyleri ya da toplumları birbirlerinden farklı kılan duyguların meydana getirdiği kavramlardır (Doğan, 2018). Günümüzde okulların temel görevlerinden biri olarak sayılan (Sallabaş ve Dağ, 2020) değerler eğitimi, ancak buna uygun olarak hazırlanmış bir öğretim programı aracılığı ile verilebilir.

Değerler eğitimi; toplumun genelinde kabul görmüş milli ve evrensel değerlerin, aile, çevre ve medya kuruluşları tarafından desteklenerek okullar aracılığıyla planlanmış bir program içinde, ders içi ve ders dışı etkinliklerle bireylere aktarılma sürecidir (Gülmüş, 2015). Toplumların ve bireylerin kimliklerini oluşturmada temel bir rol oynayan değerler

eğitimi, toplumdaki değer olgusunu akademik çevrelerin öncelikli konularından biri haline getirmiştir. Bu önem, değer konusunun Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) ders müfredatlarına dahil edilmesiyle daha da artmıştır. Değerler eğitimi, eğitim amaçları içinde sürekli olarak daha geniş bir yer bulmakta ve zaman içinde giderek daha fazla önem kazanmaktadır. 2018 yılı Türkçe Dersi Öğretim Programında değerler eğitimine özel bir yer ayrılması, değerler eğitiminin önemini daha da artırmıştır. Değerlerin öğretim programlarında yer alması, değerlerin bilimsel bir araştırma alanı haline gelmesini ve bilimsel verilere dayalı bir şekilde kontrollü bir biçimde bireylere aktarılmasını sağlamaktadır. Öğretim programlarında yapılan düzenlemelerle değerler “kök değerler” başlığı altında yer almaktadır (MEB, 2019). Kök değerler öğretim programlarında; adalet, dostluk, dürüstlük, özdenetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik olarak yer almaktadır.

Eğitimde en çok kullanılan materyal olan ders kitapları, eğitim hedeflerini ve ders programlarını somut bir şekilde gerçekleştirmek için kullanılan önemli araçlardır. Ders kitapları, dersin kazanımını sağlayan denetimi yetkili kurumlarca ve kişilerce yapılmış, onaylı, öğretim programına uygun ve öğrenci seviyesine göre hazırlanmış temel kaynak (Ceyhan ve Yiğit, 2005) olup eğitim programının hedeflerine, davranışlarına, içeriğine, öğretme öğrenme durumlarına, ölçme değerlendirme unsurlarına göre oluşturulmuş, yazılı öğretim aracıdır (Kıroğlu, 2008). Ders kitabı eğitim öğretim programı ile öğrenci arasında bir nevi köprü görevi üstlenmektedir. Farklı derslerde olduğu gibi Türkçe dersinde de ana materyal Türkçe ders kitaplarıdır. İçerdikleri metinler ve metin temelli etkinlikler aracılığıyla Türkçe dersinin hedeflerinin yerine getirilmesinde Türkçe ders kitapları önemli bir işleve sahiptir. Bu metinler, sıradan olmayıp Türkçenin kültürel ve dil zenginliğini yansıtan seçkin edebi eserlerden oluşmalıdır. Her bir metin, öğrencinin duygusal, bilişsel ve fiziksel gelişimini destekleyen içsel veya dışsal mesajlar içermelidir. Ayrıca bu mesajlar millî, manevi ve ahlaki değerlere uygun olmalıdır (Şahin, 2015).

Öğrenciler, Türkçe ders kitaplarındaki metinler aracılığıyla MEB tarafından belirlenen kök değerleri öğrenir, pekiştirir, içselleştirir ve bu değerleri günlük yaşamlarında davranışlarına entegre eder. Sağlıklı bir kişilik gelişimi, bu değerleri kazanma süreciyle mümkündür. Bu değerlere sahip bireyler, kendi isteklerini anlayabilir, kendilerini ve yaşadıkları toplumu tanıır, toplumdaki diğer bireylerle sağlıklı iletişim kurar, toplumun değerlerini korur, geliştirir ve gelecek nesillere aktarır. Toplamların devamı ve ilerleyişi; millî, manevi, ahlaki ve kültürel değerlerin nesiller arasında aktarımı yoluyla sağlanır. Alan yazında yapılan çalışmalara bakıldığında; Kaygana, Yapıcı ve Aytan (2013) tarafından Türkçe ders kitaplarında değerler eğitiminin, Şahin (2015) tarafından 4. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan değerlerin, Gül (2017) tarafından 5. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan değerlerin, Deniz ve Karagöl (2018) tarafından ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki değerler eğitiminin, Sarıkaya ve Yavuz (2023) tarafından Türkçe ders kitaplarındaki kök değerlerin araştırıldığı görülmektedir. Ayrıca

Sarıkaya (2023) tarafından Türkçe ders kitaplarındaki serbest okuma metinlerinde yer alan kök değerlerin, Miçooğulları (2021) tarafından 8. sınıf Türkçe ders kitabında yansıtılan kök değerlerin, Öksüz ve Eken (2019) tarafından ilkökul düzeyinde hazırlanan Türkçe ders kitaplarındaki hikâye edici metinlerdeki kök değerlerin, Tarakcı ve Kalenderoğlu (2022), Yarbel (2022) tarafından ortaokul düzeyindeki Türkçe ders kitabındaki metinlerde yer alan kök değerlerin, Kâhya (2018) ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki etkinliklerin değerler eğitime göre incelenmesinin yapıldığı çalışmalar da alan yazında yer almaktadır. Gerekten (2018) 5. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki atasözlerinin değerler eğitimi açısından, Girmen (2013) Türkçe eğitiminde atasözlerini değerler eğitimi açısından incelemiştir. Küçükoğlu, Albayrak ve Serin'in (2020) ortaokul 2018 Türkçe Dersi Öğretim Programı ve ders kitaplarının değerler eğitimi çerçevesinde karşılaştırmalı incelemesini yaptıkları belirlenmiştir. Türkçe ders kitaplarının içeriğinin edebi metin ağırlıklı olması nedeniyle değerler eğitiminin verilmesi için oldukça uygun olduğu görülmektedir. Yapılan çalışmalar da bu durumu ortaya koymaktadır. Türkçe dersinin değerler eğitimindeki öneminden hareketle bu çalışmada 8. sınıf Türkçe ders kitabı metinlerinde hangi değerlere ne ölçüde yer verildiğinin tespit edilmesi planlanmıştır. Değerlerin Türkçe ders kitabındaki kullanım durumunun derinlemesine araştırılması ancak nitel çalışmalarla mümkün olmaktadır. Bu çalışmanın amacı; 2018 yılından itibaren okullarda beş yıl süreyle kullanılması uygun bulunan 8. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan kök değerlerin ünite ve metinlere göre frekans dağılımlarını belirlemek ve kitabın geneline ilişkin bir yargı ortaya koymaktır. Belirlenen hedefe yönelik olarak aşağıda bulunan soruların cevapları araştırılmıştır.

8. sınıf Türkçe ders kitabında bahsi geçen kök değerlerin;

- ✓ Temalar bazında dağılımı ne şekildedir?
- ✓ Kitabın tamamında dağılımı ne şekildedir?
- ✓ En sık ve en az kullanılanı hangisidir?

Yöntem

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın deseni, örnekleme, verilerinin toplanması ve analiz süreçlerine ilişkin bilgi verilmektedir.

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, amaçlarına uygun olarak nitel araştırma yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Geçmişte ağırlıklı olarak nicel yöntemler kullanılırken günümüzde derinlemesine araştırma yapılmak istenen çalışmalarda yordayıcı ve yorumlayıcı özelliklere sahip olan nitel araştırma

yönteminin kullanıldığı görülmektedir (Husserl, 2003; Patton, 2014). Nitel araştırma yöntemi içinde doküman incelemesi, fenomenoloji gibi farklı araştırma desenlerini barındıran şemsiye bir kavramdır (Creswell, 2013). Dolayısıyla farklı veri toplama stratejilerine uygun olarak farklı analiz teknikleri kullanılmaktadır.

Araştırmanın İnceleme Materyali

Türkiye’de ortaokullarda ana dil öğretimi 2018 Türkçe Dersi Öğretim Programı doğrultusunda gerçekleştirilmektedir. Araştırmanın amaçları doğrultusunda Eselioğlu, Set ve Yücel (2021) tarafından hazırlanan, 25.07.2018 tarihinden itibaren beş yıl süreyle kullanılma kararı alınmış olan, MEB yayınları tarafından yayımı yapılan 8. sınıf Türkçe ders kitabı incelenmek üzere çevrimiçi ortamdan pdf olarak indirilmiştir. Araştırmada, metinlerin kök değerler temelinde incelenmesi hedeflendiği için ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmış ve ilgili ders kitabı bu örnekleme uygun bir şekilde analiz edilmiştir. Ölçüt örnekleme, araştırmacının belirli bir ölçütü temel alan bir araştırma yöntemini ifade etmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Verilerin Elde Edilmesi ve Analizi Süreci

Verilerin elde edilmesinde doküman incelemesi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırma amacına uygun olarak sınıflandırılarak mevcut kayıtlı bilgilerin ortaya çıkarılmasını hedeflemektedir. Bu inceleme yönteminde; geçmişe yönelik yazılı kaynaklar (gazete, dergi, kitap, roman, kayıt, tutanak, belge) ve görsel kaynaklar (resim, fotoğraf, dizi, film) gibi materyaller araştırmanın belirlenen niteliklerine göre analiz edilmektedir. Ayrıca, araştırmanın özelliğine bağlı olarak farklı araştırma yöntemleriyle birlikte kullanılmaktadır (Mertkan, 2015). Ders kitabının içerik incelemesi, betimsel analiz tekniği kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Betimsel analiz, belirli bir alandaki eğilimlere ulaşmak için önceden yayımlanmış araştırmalar veya bulguların yorumlanmasını ifade etmektedir (Çalık ve Sözbilir, 2014). Ders kitabındaki metinler, araştırmacılar tarafından tek tek kök değerler temelinde incelenmiş ve elde edilen bulgular önce bir Excel tablosuna kaydedilmiş, ardından tabloya kaydedilen bu bulguların yüzde ve frekans oranları belirlenmiştir. Metinlerdeki ilgili kök değeri içeren cümleler, kanıtlanabilirlik ve aktarılabirlik sağlamak amacıyla ayrı ayrı belirlenmiştir. Üç haftayı aşan bir inceleme sürecinin ardından, iki araştırmacı tarafından elde edilen bulgular birleştirilmiştir. Uyuşan ve uyuşmayan tespitler belirlenmiş ve ardından uyuşmayan tespitler üzerinde ortak bir çalışma yapılmıştır. Bu aşamadan sonra, geçerlik ve güvenilirliği sağlamak amacıyla Türkçe dersi uzmanı tarafından ilgili tespitler incelenmiştir. Metin bağlamında ilgili kök değerlerin tespiti konusunda uzman tarafından yapılan inceleme sonucunda gerekli düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. En son olarak, elde edilen tespitler tablolar haline getirilmiş ve tablolara ilgili açıklamalar eklenmiştir. Tablolardaki açıklamalardan sonra, kök değerlerin yer aldığı cümlelerden örnekler tırnak içinde verilmiştir.

Etik Onay: Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanıldığı için etik kurul izni gerekmemektedir.

Bulgular

Bu bölümde, 8. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerde tespit edilen kök değerlere ilişkin elde edilen bulgular sunulmuştur. Erdemler temasında bahsi geçen kök değerlere ilişkin bulgular Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1. Tema: Erdemler

Metin Değerler	İyimserlik ve Kötümserlik Üzerine	Kaşağı	İnsanla Güzel	Ayaz’ın Definesi	F	%
Öz Denetim	3	1	-	2	6	33.33
Saygı	-	1	-	-	1	5.55
Dostluk	-	1	-	-	1	5.55
Adalet	-	2	-	-	2	11.11
Dürüstlük	-	1	-	2	3	16.66
Yardımseverlik	-	-	-	1	1	5.55
Sevgi	-	2	1	-	3	16.66
Toplam	3	8	1	5	17	100.00

Tablo 1’de yer alan 8. sınıf Türkçe ders kitabı içerisindeki Erdemler temasında yer alan tüm metinler incelenmiş ve kök değerlerin toplam 17 kez vurgulandığı belirlenmiştir. Kök değerlerin metinlerde yer alma sıklıklarına bakıldığında; öz denetim değerinin 6 kez (%33.33), saygı değerinin 1 kez (%5.55), dostluk değerinin 1 kez (%5.55), adalet değerinin 2 kez (%11.11), dürüstlük değerinin 3 kez (%16.66), yardımseverlik değerinin 1 kez (%5.55), sevgi değerinin 3 kez (%16.66) kullanıldığı görülmektedir. Yapılan inceleme neticesinde erdemler temasında geçen kök değerlere ilişkin örnek cümlelere aşağıda yer verilmiştir.

Öz-denetim değerine yönelik olarak *İyimserlik ve Kötümserlik Üzerine* adlı metinde geçen “*Denge burada da kendini gösterir. Yaşam iyimserlikle kötümserlik arasında öyle bir denge kuruyor ki bileşik kaplar gibi biri yükseldiğinde öbürü azalıyor, öbürü azaldığında beriki yükseliyor.*” (s. 13) ifadeleri ile bireyin kendi davranışlarını kontrol altına alması gerekliliği mesajı verilmiştir. Dürüstlük değerine yönelik olarak *Kaşağı* adlı metinde geçen “*Kaşağıyı ben kırmıştım, onu söyleyeceğim.*” ifadesi yapılan bir hatayı düzeltmek için dürüst olmanın seçilmesini göstermektedir.

Sevgi kök değerine ilişkin olarak yine *Kaşağı* metninde “*En sevdiğimiz şey atlardı. Hele tumar... Bu en zevkli şeydi.*” ifadesiyle hayvan sevgisi vurgulanırken, “*Hasan da duyar. Onu öpersin, ağlarsın, hakkın sana helal eder.*” (s. 22) ifadesiyle kardeş sevgisi vurgulanmıştır. Saygı değeri yine aynı metinde yer alan “*Çok keskin ve sivri olan kaşağının hayvanları rahatsız etmemesi için onlara saygısından dolayı kaşağıyı ezmesi*” (s. 22) ile okuyuculara iletilirken, dostluk değerinin “*Annem İstanbul'a gittiği için Dadaruh'un yanından hiç ayrılmıyorduk.*” (s. 21) ile iletiildiği görülmektedir. Erdemler temasında adalet kök değerine örnek olarak yine *Kaşağı* metninde yer alan “*Doğruyu söylersen bir insan iftiradan kurtulacak.*” (s. 22) ifadesiyle, yardımseverlik kök değeri ise *Ayaz'ın Definesi* adlı metinde geçen “*O, her iyiliği hak eden, sadık, güvenilir, dürüst bir kimseymiş. Sultan ona birçok hediye vermiş.*” (s. 40) ifadesiyle vurgulanmıştır.

Tablo 2. Tema: Millî Mücadele ve Atatürk

Metin Değerler	Bayrağımızın Altında	Atatürk ve Müzik	Kınalı Ali'nin Mektubu	Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor	F	%
Adalet	-	-	1	-	1	8.33
Saygı	-	1	-	-	1	8.33
Vatanseverlik	1	1	1	1	4	33.33
Dürüstlük	-	-	1	-	1	8.33
Sevgi	1	-	1	1	3	25.00
Yardımseverlik	-	-	1	-	1	8.33
Sorumluluk	-	-	1	-	1	8.33
Toplam	2	2	6	2	12	100.00

Tablo 2’de yer alan Millî Mücadele ve Atatürk temasında kök değerlerin toplam 12 kez yer aldığı belirlenmiştir. Kök değerlerin metinlerdeki kullanım sıklıklarına bakıldığında; adalet değerinin 1 kez (%8.33), dürüstlük değerinin 1 kez (%8.33), saygı değerinin 1 kez (%8.33), sevgi değerinin 3 kez (%25.00), sorumluluk değerinin 1 kez (%8.33), vatanseverlik değerinin 4 kez (%33.33), yardımseverlik değerinin 1 kez (%8.33) kullanıldığı görülmektedir. Yapılan inceleme neticesinde Millî mücadele ve Atatürk temasında geçen kök değerlere ilişkin örnek cümlelere aşağıda yer verilmiştir.

Sevgi kök değeri *Bayrağımızın Altında* adlı metinde vatan sevgisi üzerinden verilmiştir. Buna ilişkin olarak “*Artık Tanrı emanetini istediği dakika alsın, toprağım bizim bayrağın altında olacak.*” (s. 47) örnek cümle gösterilebilir. Vatanseverlik kök değerinin kitapta yer alan *Atatürk ve Müzik* adlı metindeki “*Atatürk Türk müziğinin gelişmesi ve evrensel boyutlara ulaşması için müzik sanatında âdeta bir inkılap gerçekleştirmiştir.*” ifadesiyle, saygı kök değeri “*Atatürk burada klasik Türk müziğini çok sevmesine rağmen diğer müzik türlerini de*

her zaman dinlemiş, müzisyenlere de saygı gösterip onlara iltifat etmeyi ihmal etmemiştir.” (s. 54) ifadesiyle verildiği görülmektedir.

Dürüstlük ve sevgi kök değerlerine ilişkin olarak incelenen temadaki *Kınalı Ali'nin Mektubunda* adlı metinde geçen “*Kınalı Ali, arkadaşlarına karşı sevecen ve dürüst tutumu sayesinde kısa sürede hepsinin sevgisini kazandı.*” (s. 60) ifadesi örnek gösterilebilir. Yine aynı metinde vatanseverlik kök değerine örnek olarak “*Biz burada var oldukça bilesiniz ki düşman bir adım ilerlemeyecektir.*” (s. 61) ifadesi verilmektedir. Sorumluluk kök değeri için yine aynı metinde geçen “*Kendi bölüğü henüz sıcak temasa hazır değildi. Genç erlerini, insan bedeninin süngü ve mermilerle orak gibi biçildiği bu cepheye göndermek zorunda kalmaması için Allah'a dua ediyordu.*” (s. 61) ve savaş sırasında zor durumda olan bir komutanın durumunu açıklayan ifadeler örnek olarak kabul edilebilir. *Kınalı Ali'nin* okuma yazma bilmemesinden dolayı arkadaşlarının mektup yazmasına yardımcı olmalarından yardımseverlik değeri çıkarılabilir. *Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor* adlı şiirde, şiirin genelinden bayrak, toprak sevgisi ve vatanseverlik değerleri çıkarılabilir.

Tablo 3. Tema: Bilim ve Teknoloji

Metin Değerler	Gündelik Hayatımızda E-Hastalıklar	Simit ve Peynirle Bilim İnsanı Öyküleri	Parktaki Bilim	Eski Çağlardan Beri Dışlerimize Çok İyi Baktık	F	%
Öz Denetim	-	-	-	1	1	25.00
Sabır	-	2	-	-	2	50.00
Sevgi	-	1	-	-	1	25.00
Toplam	-	3	-	1	4	100.00

Tablo 3'te yer alan Bilim ve Teknoloji temasında yer alan değerler incelendiğinde kök değerlerin toplam 4 kez vurgulandığı belirlenmiştir. İlgili temada kök değerlerin kullanım sıklıklarının öz-denetim 1 kez (%25.00), sabır 2 kez (%50.00), sevgi 1 kez (%25.00) şeklinde olduğu saptanmıştır. Yapılan inceleme neticesinde Bilim ve Teknoloji temasında geçen kök değerlere ilişkin örnek cümlelere aşağıda yer verilmiştir.

Sabır kök değeri için incelenen temada yer alan *Simit ve Peynir'le Bilim İnsanı Öyküleri* adlı metindeki “*Onlarca süren disiplinli çalışmasının sonunda Aziz Sançar, mor ötesi ışınmadan zarar gören DNA moleküllerinin nasıl onarıldığını gösterdi.*” (s. 91) ifadesiyle bir bilim insanı olan Aziz Sançar'ın çalışmalarındaki çaba, sabır ve disiplinin öğrencilere başarıya ulaşmada temel kavramlar olarak kazandırılmaya çalışıldığı anlaşılmaktadır. Yine aynı metinde sevgi kök değerinin “*Ya! Bu konuya ömrünü adamış Aziz Sançar*” (s. 91) ifadesiyle meslek sevgisi üzerinden verildiği görülmektedir. Öz-denetim kök değerinin *Eski Çağlardan*

Beri Dişlerimize İyi Baktık adlı metinde yer alan “18. Yüzyılda diş hekimliğinin uzmanlık gerektiren bir iş olduğu anlaşılmiş ve artık berberler diş hekimliği yapmamaya başlamış.” (s. 111) ifadesiyle geçmişte berberlerin yaptığı bir işin uzmanlarının yetişmesi nedeniyle berberlerin öz-denetim yapmaları yani kendilerini kontrol ederek dişçilik yapmamaya karar vermeleri vurgulanmıştır.

Tablo 4. Tema: Birey ve Toplum

Metin Değerler	Kaldırımlar	Portakal	Dilimiz Kuşatma Altında	Masal Ağacı	F	%
Adalet	-	1	-	1	2	13.33
Sevgi	1	3	-	-	4	26.66
Dürüstlük	1	1	-	-	2	13.33
Sorumluluk	-	-	1	-	1	6.66
Dostluk	-	-	-	2	2	13.33
Öz Denetim	-	-	1	-	1	6.66
Sabır	-	-	-	1	1	6.66
Vatanseverlik	-	1	1	-	2	13.33
Toplam	2	6	3	4	15	100.00

Tablo 4’te yer alan Birey ve Toplum temasında kök değerlerin toplam 15 kez vurgulandığı tespit edilmiştir. İlgili temada yer alan metinlerde kök değerlerin kullanım sıklıklarına bakıldığında; adalet değerinin 2 kez (%13.33), dostluk değerinin 2 kez (%13.33), dürüstlük değerinin 2 kez (%13.33), öz-denetim değerinin 1 kez (%6.66), sabır değerinin 1 kez (%6.66), sevgi değerinin 4 kez (%26.66), sorumluluk değerinin 1 kez (%6.66), vatanseverlik değerinin 2 kez (%13.33) yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan inceleme neticesinde Birey ve Toplum temasında geçen kök değerlere ilişkin örnek cümlelere aşağıda yer verilmiştir.

Sevgi kök değeri ünlü *Kaldırımlar* şiirinde yer alan “*Kaldırımlar, içimde yaşamış bir insandır, Kaldırımlar, içimde kıvrılan bir lisandır.*” (s. 116), dizelerle verilerek bu dizelerdeki bireyin kendine karşı yalın ve dürüst olması, yalnızca kaldırımların tek dostu olması gerçeğini itiraf etmesi, dürüstlük değeri vurgulanmıştır. İncelenen temadaki *Portakal* adlı metinde geçen “*Su bile içmedim şişmeyeyim diye.*” (s. 123) ifadesi bir çocuğun davranışlarını düzenlemeye çalıştığı ve bunun öz-denetim değeri olarak kabul edilebileceği görülmektedir. Vatanseverlik kök değerinin *Dilimiz Kuşatma Altında* adlı metinde geçen “*Bir ulusu ulus yapan temel ögenin dil olduğunu, ulusu parçalamaya götüren yolun da önce kültür ve dilin yozlaşmasından başladığını unutmayalım!*” (s. 131) ifadeleriyle öğrencilere iletilmek istendiği görülmektedir.

Adalet kök değerinin *Masal Ağacı* adlı metindeki “*Belli ki bundan sonra bu güzellikleri daha çok insanla paylaşacağız.*” (s. 144) örnek ifadesiyle, dostluk kök değerinin ise “*Ardıma*

dönüp baktığımda bizim takımın yeniden toplaşıp ağacımızı yapmaya giriştiğini gördüm.” (s. 145) örnek ifadesiyle vurgulandığı görülmektedir.

Tablo 5. Tema: Zaman ve Mekân

Metin Değerler	Eşref Saati	Türkiye	Peri Bacaları	İstanbul'la Hasbihal	F	%
Vatanseverlik	-	5	1	2	8	34.78
Saygı	2	-	1	-	3	13.04
Sabır	1	-	-	-	1	4.34
Adalet	-	-	1	-	1	4.34
Öz Denetim	2	-	-	-	2	8.69
Dostluk	-	-	1	-	1	4.34
Sevgi	1	-	-	5	6	26.08
Sorumluluk	-	-	1	-	1	4.34
Toplam	6	5	5	7	23	100.00

Tablo 5'te yer alan Zaman ve Mekân temasında yer alan kök değerler incelendiğinde 23 kez vurgulandığı görülmektedir. Bu temada yer alan metinlerde kök değerlerin kullanılma sıklıklarına bakıldığında ise Adalet değerinin 1 kez (%4.34), dostluk değerinin 1 kez (%4.34), öz-denetim değerinin 2 kez (%8.69), sabır değerinin 1 kez (%4.34), saygı değerinin 3 kez (%13.04), sevgi değerinin 6 kez (%26.08), sorumluluk değerinin 1 kez (%4.34), vatanseverlik değerinin 8 kez (%34.78) yer aldığı görülmektedir. Yapılan inceleme neticesinde Zaman ve Mekân temasında geçen kök değerlere ilişkin örnek cümlelere aşağıda yer verilmiştir.

Eşref Saat metnindeki “*Biraz sabır göstermek, biraz dikkatli davranmak...*” (s. 151) ifadesi sabır ve öz-denetim kök değerini içermektedir. Sevgi ve vatanseverlik kök değerlerine yönelik olarak *Türkiye* şiirindeki “*Sen Türkiye’sin, ekmeğim, tuzum Türkiye. / Alnımın teri, gözlerimin nuru Türkiye. / Sen Türkiye’sin, evim barkım, köyüm obam Türkiye*” (s. 156, 157) dizeleri örnek olarak gösterilebilir.

Saygı ve sevgi değerlerine ilişkin olarak tema içinde yer alan *Peri Bacaları* adlı metinde geçen “*İnsanlar birbirlerini sayarlarmış, severlermiş.*” (s. 163) cümlesi örnek olarak kabul edilebilir. Yine aynı metinde geçen “*Hırsızlık, katillik yokmuş*” (s. 163) ifadesi adaleti vurgulamaktadır.

Tablo 6. Tema: Milli Kültürümüz

Metin Değerler	Göç Destanı	Vatan Sevgisini İçten Duyanlar	Bir Fincan Kahve	Karagöz	F	%
Vatanseverlik	1	2	-	-	3	16.66
Sorumluluk	1	1	-	1	3	16.66
Adalet	-	1	-	-	1	5.55
Sevgi	-	1	-	-	1	5.55
Dostluk	-	-	1	-	1	5.55
Saygı	-	1	5	2	8	44.44
Sabır	-	-	-	1	1	5.55
Toplam	2	6	6	4	18	100.00

Tablo 6’da yer alan Milli Kültürümüz temasında yer alan değerler incelendiğinde ilgili metinlerde kök değerlerin toplam 18 kez vurgulandığı görülmektedir. Saygı değerinin 8 kez (%44.44) çeşitli yerlerde sıkça vurgulanan bir değer olarak öne çıktığı gözlemlenmektedir. Diğer değerlere bakıldığında ise temada yer alan metinlerde adalet değerinin 1 kez (%5.55), dostluk değerinin 1 kez (%5.55), sabır değerinin (%5.55), sevgi değerinin 1 kez (%5.55), sorumluluk değerinin 3 kez (%16.66), vatanseverlik değerinin 3 kez (%16.66) geçtiği belirlenmiştir. Yapılan inceleme neticesinde Milli Kültürümüz temasında geçen kök değerlere ilişkin örnek cümlelere aşağıda yer verilmiştir.

İncelenen temadaki metinler arasında yer alan *Göç Destanı* metninde sorumluluk değerinin “*Uygurlar bu manevi işarete (bu ilahî emre) uyarak toplandılar. Yurtlarını bırakıp göçmeye başladılar.*” (s. 179) ifadesi ile, vatanseverlik değeri “*Türk bütünlüğünün ve yurtseverliğinin sembolü olan bu kayanın yurtta kalmasına bağlıydı.*” (s. 178) ifadesi ile örneklendirilmiştir.

Sorumluluk kök değeri *Vatan Sevgisini İçten Duyanlar* şiirinde yer alan “*Milletine ulusuna uyanlar / Demez neme lazım neyime gerek.*” dizeleriyle, saygı değeri yine aynı şiirdeki “*Saygıyla anarız şehit diyerek.*” dizesiyle, sevgi değeri “*Herkes onu büyük tanır severek.*” dizesiyle, adalet kök değeri “*Çalıştır oğlunu, kızını okut*” (s. 186) dizesiyle vurgulanmıştır.

Saygı kök değerine örnek olarak *Bir Fincan Kahve* metninde geçen “*...kahve, öyle gelişigüzel pişirilmez, pişirilirse konuğa saygısızlık sayılır.*” (s. 192) ifadesi, dostluk kök değerine ise “*Gönül sohbet ister, kahve bahane.*” (s. 193) ifadesi örnek gösterilebilir.

Tablo 7. Tema: Doğa ve Evren

Metin Değerler	Yılkı Atı	Rüzgâr	Gündüzü Kaybeden Kuş	Canberre (Kanberra)	F	%
Sabır	-	-	1	-	1	4.76
Saygı	1	-	-	2	3	14.28
Dostluk	2	-	-	2	4	19.04
Yardıms severlik	1	1	-	1	3	14.28
Sorumluluk	1	-	-	1	2	9.52
Sevgi	-	1	1	1	3	14.28
Vatanseverlik	-	-	-	5	5	23.80
Toplam	5	2	2	12	21	100.00

Tablo 7’de yer alan Doğa ve Evren temasında içerisindeki tüm metinlerde yapılan incelemede kök değerlerin toplam 21 kez vurgulandığı sonucuna ulaşılmıştır. İlgili metinlerde Dostluk değerinin 4 kez (%19.04), sabır değerinin 1 kez (%4.76), saygı değerinin 3 kez (%14.28), sevgi değerinin 3 kez (%14.28), sorumluluk değerinin 2 kez (%9.52), vatanseverlik değerinin 5 kez (%23.80) ve yardıms severlik değerinin 3 kez (%14.28) yer aldığı tespit edilmiştir. Yapılan inceleme neticesinde Doğa ve Evren temasında geçen kök değerlere ilişkin örnek cümlelere aşağıda yer verilmiştir.

Yılkı Atı adlı metinde dostluk değeri, “*Diğer atlar şaşkınlıkları geçince pörsüyüverdiler. Hepsi birden saygı duruşuna geçmişlerdi sanki...*” (s. 219) cümlesiyle ölen bir atı gören diğer atların bir süre boyunca yaşadığı üzüntü ve ona karşı gösterdikleri saygı, arkadaşlarındaki vefa örneği olarak değerlendirilebilir. “*Aygır, hemen zayıfların dört bir yönünü dolandı. Onları topladı. İki cengâveri ile biraz ileride saf düzeninde durdu.*” (s. 217) cümlesi ile aygırın yardıms severliği, “*Aygır hırslı kişnemelerle dörtnala tepenin düzlüğünü dolaştı. Yılkılıkları bir peşine taktı. Hepsini topladı. Sayar gibi baktı. Eksiklik seziyordu. Dorukısrak’ın yitişinde de böyle bir duygu onu köşe bucak bir hayli uğraştırmıştı. Tek başına bir daha dört bir yönü dolaştı. Çağrıcı kişnemeler attı. Hiçbir karşılık alamadı. Yeniden atların yanına geldi.*” (s. 219) cümlesinden ise Aygır’ın diğer atlara karşı aldığı sorumluluk anlaşılmaktadır.

Rüzgâr adlı şiirde, “*Güneş altında çalışanlara / İmdat eylemiştir.*” (s. 226) cümlesinden yardıms severlik değeri, “*Sonra başlamış turmanmaya dağlara doğru/ Bulutları koyun gibi gütmüştür/ Okşayıp otları yaylalarda / Büyütmüştür.*” (s. 226) dizelerden ise sevgi değeri çıkarılabilir.

Gündüzü Bekleyen Kuş adlı metinde, “Yuvası göğün bir kenarında, bir kayanın üzerindeydi. Yavruları yiyeceksizlikten ne hâldeydiler acaba?” (s. 235) cümlesinden bir annenin en zor zamanında bile yavrularını düşünmesi ile sevgi değeri, “*Kuş olanca kuvvetini yeni baştan kanatlarına verdi. Herhâlde bu karanlıkları aşacak ve karanlıklardan ötelere yayılan mavilere ulaşım dalecekti. Böylelikle dört beş saat daha uçtu.*” (s. 235) cümlesinde bir anne kuşun yavrularına ulaşım için sabırla uçuş hevesi ile sabır değeri vurgulanmıştır.

Canberra (Kanberra) adlı metinde, “*Merinos koyun türü, Avustralya’ya cumhuriyetimizin kurulduğu yıllarda, Türkiye’den gönderilmiş.*” (s. 246) şeklinde yardımseverlik değeri verilmiştir. Sorumluluk kök değeri Atatürk’ün söylediği sözlerden alıntılanan “*Uzak diyarlardan evlatlarını savaşa gönderen anneler! Gözyaşlarınızı dindiriniz. Evlatlarınız, bizim bağrımızdadır. Huzur içinde, rahat rahat uyuyacaklardır.*” (s. 247) ifadesi ile verilerek uzak diyarlardan gelerek bu topraklarda ölen Anzak askeri de olsa onlara karşı sorumluluk hissi sezdirilmiştir. Dostluk kök değerinin savaştan çıkmış iki milletin arasında saygıyı ve dostluğu sürdürmeleri “*Atatürk: Bu yurdun toprakları üstünde kanlarını döken kahramanlar! Burada bir dost ülkede bulunuyorsunuz. Huzur ve sessizlik içinde uyuyunuz. Sizler, Mehmetçiklerle yan yana, koyun koyunasınız.*” (s. 247) ve “*Çanakkale Savaşı sırasında, Türk ordusuna karşı, İngiliz askeri yanında Anzak’lar da savaştı. Bu savaşı biz kazandık. Ama Anzaklarla dostluğumuz bozulmadı...*” (s. 247) ifadeleriyle verilerek savaştan sonra kurulacak dostlukların da köprüsü atılmıştır. “*Rehberimiz: “İşte burası da Atatürk Parkı!” dedi. Hepimiz heyecanlandık. Parkın orta yerinde, hilal şeklinde bir anıt var. Bu hilalin tam ortasına, Atatürk’ün büstü yerleştirilmiş. Öyle coşkuya kapıldım ki!*” (s. 247) vatanseverlik değeri, cümlelerden anlaşılacağı üzere Türk halkının en önemli ulusal değeri olan Atatürk ile verilmiştir. “*Gelibolu bölümünü gezerken hepimiz çok heyecanlandık. Orada Çanakkale Savaşı’ndan söz eden bir açıklama yazısı vardı.*” (s. 247) cümlede vurgulanan vatanseverlik değeri, *Canberra’da Çanakkale Savaşına* değinilmesi ile ilişkilendirilebilir. Sevgi değeri, “*Onları beslerken duyduğum coşkuyu hiç unutamiyorum. Ekmek diliminden kopardığım parçaları kangurunun ağzına sokmaya çabalıyorum.*” (s. 246) cümlesi ile hayvanlara olan sevgisi anlaşılmaktadır. Yine saygı kök değerinin “*İşte burası da Atatürk Parkı! dedi. Hepimiz heyecanlandık. Doğruca oraya gittik. Parkın orta yerinde, hilal şeklinde bir anıt var. Bu hilalin tam ortasına, Atatürk’ün büstü yerleştirilmiş.*” (s. 247) örneklediği görülmektedir.

Tablo 8. Vatandaşlık

Metin Değerler	Haritada Bir Nokta	Yaşamaya Dair	Kalbim Rumeli'de Kaldı	İmece	F	%
Dostluk	-	-	1	1	2	7.69
Sabır	1	-	1	-	2	7.69
Saygı	-	-	2	-	2	7.69
Sorumluluk	-	1	-	-	1	3.84
Öz Denetim	1	-	-	-	1	3.84
Vatanseverlik	1	-	1	-	2	7.69
Sevgi	1	1	5	1	8	30.76
Yardımseverlik	2	-	2	4	8	30.76
Toplam	6	2	12	6	26	100.00

Tablo 8’de yer alan Vatandaşlık temasında yer alan kök değerlere bakıldığında ilgili metinlerde kök değerlerin toplam 26 kez vurgulandığı görülmektedir. Sevgi değeri 8 kez (%30.76) ve yardımseverlik değeri 8 kez (%30.76) vurgulanarak en fazla vurgulanan kök değerler olmuştur. Bunların yanı sıra kök değerlerin metinlerde kullanım sıklıklarına bakıldığında dostluk değerinin 2 kez (%7.69), öz-denetim değerinin 1 kez (%3.84), sabır değerinin 2 kez (%7.69), saygı değerinin 2 kez (%7.69), sorumluluk değerinin 1 kez (%3.84) ve vatanseverlik değerinin 2 kez (%7.69) geçtiği saptanmıştır. Yapılan inceleme neticesinde Vatandaşlık temasında geçen kök değerlere ilişkin örnek cümlelere aşağıda yer verilmiştir.

Haritada Bir Nokta adlı metninde, yardımseverlik değeri “*Bırak yahu! O adam da çalıştı. Veriver bir tane, ne olur? Kalkmış nerelerden gelmiş işte.*” (s. 254) ifadesi merhametin yansıması, “*Haritada ada görmeyeyim. İçimdeki dostluklar, sevgiler, bir karıncalanmadır başlayıverir.*” (s. 252) ifadesi adaya olan sevgiyi, sabır ve öz denetim değerleri “*Şimdi namuslu insanların arasında başım önüme eğilmiş, gülmeden, eğlenmeden, müsamaha dolu, kötülüğü göz kırpışından anlayınca cesareten canavar kesilecek bir insan hâliyle sessiz, sakın, ağzına vur lokmasını al bir hâlde balığa çıkacak, iyiliklere hasret duya duya ömrümün sonunu, burada kesik bir son nefesle bahtiyar bitirecektim.*” (s. 253) cümlelerinden çıkarılabilir. Sabır değeri “*Zararı yok hemşerim, dedi. Zararı yok. Vermesinler, istemez...*” (s. 255) cümlesinde tahammül etme, vatanseverlik değeri ise “*İşte çocukluğumun ve ilk gençliğimin haritalarındaki adalar, beni sonunda bir gün özlediğim gibi bir adaya tesadüfen bırakıverdiler...*” (s. 253) cümlesindeki gibi yurdun denizlerine ve adalarına olan özlemi sevgisi anlatılmaktadır.

Yaşamaya Dair adlı şiirde, “*Bir daha kalkmamak ihtimali de var. / Duymamak mümkün değilse de biraz erken gitmenin kederini / Biz yine de güleceğiz anlatılan Bektaşî fıkrasına / Hava yağmurlu mu, diye bakacağız pencereden...*” (s. 262) cümleleri ile yaşama olan inanç,

yaşam sevgisi; “Hava yağmurlu mu, diye bakacağız pencereden / Yahut da sabırsızlıkla bekleyeceğiz/ En son ajans haberlerini.” (s. 263) cümleleri ile sabır değeri sezdirilmektedir.

Kalbim Rumeli’de Kaldı adlı metinde, “Kırmızı beyazlı çiçeklerini, yumuşacık yapraklarını okşadıkça kendini memleketinde hissetmiş. Onları kokladıkça memleket toprağını koklamış gibi mutlu olmuş. Rumeli çiçeklenmiş kalbinde...” (s. 270) ifadesiyle memleket sevgisi, “Narin yapılı çocuğun gür ve uzun kirpikleri adama o kadar tanıdık gelir ki... Onda sevgili eşi Zehra’sını bulur âdeta!” (s. 270) ile bir adamın eşine duyduğu sevgi, “Şimdi adamın gözlerinden yaşlar akmaktadır! Özlem dolu bakışlarla çocuğa bakarken sevgiyle saçlarını okşar.” (s. 271) cümlesiyle de bir babanın evladına gösterdiği sevgi bir değer olarak vurgulanmıştır. Sabır değeri “Yıllar olmuş kocası Arif’ten haber almalı, herkes öldü gözüyle bakıyormuş ona ama Zehra’nın içinde saklı bir umut varmış yine de...” (s. 268) cümlesinde de bir kadının eşinin savaştan döneceğine olan inancıyla beklemesi şeklinde bir değer olarak işlenmiştir. “Evlerini, hayvanlarını, kaşıklarına varıncaya kadar her şeylerini paylaşmışlar onlarla.” (s. 268) cümlesiyle yardımseverlik değeri, kendine ait olanları evlerini kaybeden bir aileyle paylaşma şeklinde, “Annesinin diktığı çiçeklermiş bu sardunyalara. Hüzmle yanlarına gitmiş, memleketinin toprağını derin derin koklamış, sardunya kokuyormuş toprak! Gözyaşlarını tutamamış artık! Sanki çiçekler de ağlıyormuş...” (s. 269) cümlesinden vatanseverlik değeri, vatan toprağına olan sevgisi olarak, “Tam yola çıkacakken son bir kez evini görmek istemiş Zehra Hanım. Evin yeni sahipleri Hristo ve Despina, onu güler yüzle karşılayıp odalarını gezdirmişler. İkramlarda bulunmuşlar.” (s. 269) cümlelerinde olduğu gibi saygı değeri, Zehra’nın isteğine saygı göstermeleri olarak karşımıza çıkmaktadır. “Zehra Hanım’ın evini de Hristo ve Despina adlı bir Rum çiftine vermişler. Evlerini, hayvanlarını, kaşıklarına varıncaya kadar her şeylerini paylaşmışlar onlarla.” (s. 273), “Geçimleri iyiymiş. Birbirlerinin düğünlerine gidip eğlenirlermiş.” (s. 268) cümleleriyle dostluk değeri sezdirilmiştir.

İmece adlı metinde, “Büyük bir tarlanın ekini biçilecekti. Şimdi aklımda kaldığına göre tarlanın sahibi altı aydır hastaydı. Bu imece bir yardım imecesiydi. Tarlanın ekini biçilecek, sonra harman edilecekti./Orakları çeken delikanlılar, orta yaşlılar ekine hemen giriştiler. Kızlar, kadınlar desteleri harmana hemencecik taşımaya başladılar. Yaşlılar harman yerinde kalmışlar, bir yandan konuşuyorlar, bir yandan da harmanı yapıyorlar.” (s. 281) cümlelerinde yardımseverlik değeri, Türk kültüründeki imece geleneğiyle ilişkili ve bu gelenek, zor durumda olan birine yardım etme amacı ile ortaya konmuştur. “Bir yanda delikanlılar halay çektiler. Abdal Musa, zorlu davul çalıyordu. Hösük de zurnaya çökmüştü.” (s. 281) cümleleriyle dostluk değeri, “Bir delikanlı kalenin üstünden, ta aşağıdaki Ceyhan kıyısındaki düzlükte eğlenen kızların içindeki sevgilisine ayna tutuyordu. Sonra ayna tutmayı çok gördüm. Aynanın şavkı, benim kafamda aşkla birleşti. Ne zaman ayna şavkı görsem aklıma hep renkli Hıdırellez gelir. Aşk gelir.” (s. 280) cümlelerinden sevgiliye duyulan sevgi, aşk anlamı çıkarılabilir.

Tablo 9. Kitabın Tamamında Yer Alan Kök Değerler

Değerler	1.Tema	2.Tema	3.Tema	4.Tema	5.Tema	6.Tema	7.Tema	8.Tema	F	%
Adalet	2	1	-	2	1	1	-	-	7	5.15
Dostluk	1	-	-	2	1	1	4	2	11	8.09
Dürüstlük	3	1	-	2	-	-	-	-	6	4.41
Öz-denetim	6	-	1	1	2	-	-	1	11	8.09
Sabır	-	-	2	1	1	1	1	2	8	5.88
Saygı	1	1	-	-	3	8	3	2	18	13.24
Sevgi	3	3	1	4	6	1	3	8	29	21.32
Sorumluluk	-	1	-	1	1	3	2	1	9	6.62
Vatanseverlik	-	4	-	2	8	3	5	2	24	17.65
Yardımseverlik	1	1	-	-	-	-	3	8	13	9.56
Toplam	17	12	4	15	23	18	21	26	136	100.00

Tablo10’da yer alan 8. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan kök değerlerin tamamına ilişkin elde edilen bulgular incelendiğinde tüm kök değerlerin 136 kez vurgulandığı sonucu elde edilmiştir. Adalet 7 kez (%5.15), Dostluk 11 kez (%8.09), Dürüstlük 6 kez (%4.41), Öz-denetim 11 kez (%8.09), Sabır 8 kez (%5.88), Saygı 18 kez (%13.24), Sevgi 29 kez (21.32), Sorumluluk 9 kez (%6.62), Vatanseverlik 24 kez (%17.65), Yardımseverlik 13 kez (%9.56) vurgulanmıştır. En fazla yer alan kök değerlerin kullanılma sıklıklarının sırasıyla; sevgi değeri 29 (%21.32), vatanseverlik 24 (%17.65) ve saygı 18 (13.24); en az kök değerlerinse dürüstlük 6 (%4.41), adalet 7 (5.15) ve sabır 8 (5.88) şeklinde olduğu görülmektedir.

Sonuç ve Tartışma

Türkçe dersleri ana dili eğitiminin yanı sıra içerdiği metinlerin uygunluğu nedeniyle öğrencilere değerler eğitiminin kazandırılmasında önemli bir yere sahiptir. Türkçe ders kitabında yer alan ve dersin temelini oluşturan metinlerde yer alan deyimler, atasözleri, hikâyeler, hikâyelerin kahramanları, şiirler üzerinden bazen açık bir ifade ile bazen de dolaylı olarak değerler verilmektedir. Yapılan bu çalışmada, 2023-2024 eğitim öğretim yılında 8. sınıf düzeyinde dağıtımı yapılan MEB yayınları Türkçe ders kitabındaki metinler değerler eğitimi açısından ele alınmıştır. Yapılan doküman incelemesi, 8. sınıf Türkçe ders kitabının kök değerleri içerip içermediğini belirlemeye yöneliktir. Analizde kök değerlerin yer alma sıklığı ve çeşitliliği detaylı bir şekilde incelenmiştir. Araştırma sonucunda ders kitabında kök değerlerin tamamına yer verildiği tespit edilmiştir. Ancak bu yer verme sürecinde kök değerlerin dağılımının dengeli olmadığı gözlemlenmiştir. Yapılan analizin sonuçlarına göre, 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında en sık vurgulanan beş kök değer sırasıyla şu şekildedir: sevgi

(f=29), vatanseverlik (f=25), saygı (f=18), yardımseverlik (f=12) ve dostluk (f=11). Sevgi, vatanseverlik, saygı, yardımseverlik ve dostluk değerleri oldukça belirgin bir şekilde kitapta yer alırken sabır, dürüstlük, öz denetim, adalet ve sorumluluk gibi değerlere az sayıda örnek verildiği gözlemlenmiştir. Elde edilen bir diğer bulgu da en az yer verilen kök değerlere ilişkindir. Bu kök değerlerin sırasıyla dürüstlük (f=6), adalet (f=7) ve sabır (f=8) şeklinde olduğu görülmektedir. Öksüz ve Eken'in (2019) kök değerleri incelediği çalışmada adalet değerinin en az yer verilen kök değer olduğu saptanmıştır. Belet ve Deveci'nin çalışmasında (2008) en az vurgulanan değer ise dürüstlük olup adalet kök değerine rastlanmamıştır. Dökme ve Tunçer'in (2022) sorumluluk değeri sıklıkla vurgulanan değer olurken adalet değeri en az vurgu yapılan değer olmuştur.

Elde edilen bulgulara göre, kök değerlerin 8. sınıf Türkçe ders kitabında dengeli bir biçimde dağılmadığı gözlemlenmektedir. Gül'ün (2017) 5. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan değerleri incelediği araştırmasında değerlerin incelen kitap çerçevesinde dengeli bir dağılıma sahip olmadığı belirlenmiştir. Coşkun ve Derse (2009) yaptığı çalışmada benzer sonuçlara ulaşmıştır. Değerler verilirken dengenin gözetilmesi, bir değer üzerinde durulurken diğerlerinin nispeten göz ardı edilmemesi gerekmektedir (Çapaoğlu ve Okur, 2015). En fazla yer verilen kök değer sevgi kök değeri olduğu belirlenmiştir. Ortaokul düzeyindeki ders kitaplarında yer alan kök değerleri inceleyen çalışmalara bakıldığında bu sonucu destekleyen bulguların olduğu görülmektedir. Eker ve Ünlü (2020) tarafından 5. sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) ders kitabında yer alan kök değerlerin belirlenmesine yönelik araştırmanın bulgularında kitap içeriğinde en fazla tekrar edilen kök değer sevgi kök değeri olduğu saptanmıştır. Kaşkaya ve Duman (2017) da araştırmasında sevgi kök değerinin en sık kullanılan değer olduğunu belirlemiştir. Yine Candan ve Ergen (2014), Coşkun ve Derse (2021), Çetin (2013), Yılar (2016) tarafından yapılan çalışmalarda da sevgi değerinin ders kitaplarında en sık yer alan değer olduğu tespit edilmiştir. Yaman, Taflan ve Çolak'ın (2009) yaptıkları çalışmada ortaokul Türkçe ders kitaplarında en fazla sevgi, saygı, dostluk değerlerine vurgu yapıldığı bulunmuştur.

Alanyazına bakıldığında ders kitaplarının değerler bağlamında incelendiği çalışmalarda bazı değerlerin derinlemesine işlendiği görülürken bazı değerlere ise yüzeysel olarak yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır (Aral, 2006; Çelikipazu ve Aktaş, 2011; Doğan ve Gülüşen, 2011; Eker ve Ünlü, 2020). Değerlerin bir bütün olduğunun farkına varılması ve ders kitapları hazırlanırken dağılımın bu noktada dikkatli yapılması gerekmektedir. Coşkun ve Derse'nin (2021) araştırmasında değerler eğitimi konusunda öğretmenlerin ders kitaplarında yer alan metinlerin önemli bir işleve sahip olduğunu ifade ettikleri belirlenmiştir. Ancak ders kitaplarında yer verilen değerlerin yetersiz olduğu da elde edilen bir diğer bulgudur. Ders kitaplarında yer alan değerlerin dengesiz dağılımının yanı sıra yetersiz olduğu konusu da bir başka eleştiri alanıdır. Keskin'in (2014) değerler eğitimiyle ilgili olarak öğretmenlerin

görüşlerini belirlemek amacıyla yaptığı araştırmada ders kitaplarında değerler eğitimiyle ilgili seçilen metinlerin özensiz, içeriklerinin yetersiz ve tek boyutlu olduğu yönünde bulgular elde etmiştir. Sürücü'nün (2022) ortaokul düzeyinde eğitim veren DKAB öğretmenlerinin ders kitaplarında yer alan kök değerlere ilişkin düşüncelerini belirlemek amacıyla gerçekleştirdiği çalışma sonuçlarında öğretmenlerin kök değerlerin ders kitaplarında yeteri kadar yer verilmediğini düşündüklerini saptamıştır. Arıcı ve Maden (2018) DKAB öğretim programlarında yer alan saygı değerini incelemiş ve öğretim programlarında yeteri kadar olmasına karşın bunun ders kitaplarındaki ünitelere ve kazanımlarına yansımada yetersizlik olduğunu tespit etmiştir.

Bu çalışma ve diğer çalışmalarda elde edilen bulgular birlikte değerlendirildiğinde ders kitaplarında sevgi kök değerinin en fazla yer verilen kök değer olduğu; adalet, dürüstlük gibi bazı kök değerlere yeteri kadar yer verilmediği, değerlerin ünite ve metinlerde dengeli bir dağılım göstermediği görülmektedir. Sevgi kavramının kapsadığı alanın ve alt kavramlarının fazla olması (Allah sevgisi, anne sevgisi, hayvan sevgisi, doğa sevgisi vb.) nedeniyle bunun beklenen bir sonuç olduğu yorumunda bulunulabilir. Değerler eğitimi ya da kök değerler konusunda çalışma yapacak olan araştırmacılara, ders kitabı hazırlayanlara ve konunun diğer paydaşlarına araştırma bulguları doğrultusunda aşağıdaki önerilerin verilmesi uygun bulunmuştur:

- ✓ Türkçe ders kitapları hazırlanırken kök değerlerin orantılı bir dağılımının olmasına özen gösterilmelidir.
- ✓ Ders kitaplarında yer alan değerlerin teorik olarak öğretilmesinden ziyade hayatın içinde yer alan uygulamalarla edinmelerinin sağlanmasına özen gösterilmelidir. Bu konuda öğretmenlerin rol model olduklarının farkında olmaları gerekmektedir.
- ✓ Ders kitaplarında seçilen metinlerin seçiminde değerler konusunu içermesi yönünde daha dikkatli davranılması gerekmektedir.
- ✓ Bu çalışmada doküman incelemesi kullanılmıştır. Veri analizinde ise Betimsel Analiz yöntemi kullanılmıştır. Doküman incelemesi ve öğretmen görüşlerinin birlikte kullanıldığı çalışmalar yapılabilir.
- ✓ Aynı düzeyde verilen farklı ders kitaplarında yer alan kök değerler karşılaştırmalı olarak incelenebilir.

Ders kitapları tüm düzeylerde eğitim alan öğrencilerin birincil kaynak materyalleridir. Türkçe ders kitapları ve içeriğindeki okuma metinleri öğrencilere değer aktarmak ve onlara doğru davranış modelleri sunmak amacıyla etkili bir araçtır. Ders kitapları içinde yer alan okuma metinlerinin seçiminde dikkate alınması gereken faktörler vardır. Okuma metinlerinin

seçiminde toplumun değer yargılarına ve öğretim programlarında belirtilen değerlere uygun olmasına dikkat etmek gerekmektedir. Sonuç olarak, özellikle Türkçe dersi için kullanılacak ders kitaplarının içeriğinin öğrencilere toplumsal ve evrensel değerleri aktaracak, karakter gelişimlerini sağlayacak ve toplumsal ve evrensel sorumluluk anlayışını güçlendirecek şekilde hazırlanması gerekmektedir.

Kaynakça

- Aral, D. (2008). *Millî Eğitim Bakanlığı'nun hazırladığı 6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan değerler üzerine bir araştırma* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Arıcı, İ. ve Maden, K. (2018). İlköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi öğretim programında saygı değeri. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22(1), 237-256.
- Bauman, Z. (2013). *The individualized society*. New Jersey: John Wiley & Sons.
- Beck, C. (1990). *Better schools: A values perspective*. London: Falmer Press, Taylor & Francis. <https://doi.org/10.2307/1495152>
- Belet, D. ve Deveci, H. (2008). *Türkçe ders kitaplarının değerler bakımından incelenmesi*. VII. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu: 2-4 Mayıs Çanakkale: Bildiriler. Çanak-kale: Onsekiz Mart Üniversitesi.
- Candan, D. G. ve Ergen, G. (2014). 3. sınıf hayat bilgisi ders kitaplarının temel evrensel değerleri içermesi bakımından incelenmesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 134-161.
- Ceyhan, E. ve Yiğit, B. (2005). *Konu alanı ders kitabı incelemesi* (3. baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Coşkun, H. ve Derse, G. E. (2021). Türkçe ders kitabındaki metinlerin değerler eğitimi açısından incelenmesi ve öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 19(41), 9-35. <https://doi.org/10.34234/ded.738543>
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri* (M. Büttün ve S. B. Demir, Çev. Ed.). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Çalık, M. ve Sözbilir, M. (2014). İçerik analizinin parametreleri. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 39(174), 33-38. <http://dx.doi.org/10.15390/EB.2014.3412>
- Çankırlı, A. (2015). *Ailede ve okulda değerler eğitimi*. İstanbul: Zafer Basın Yayın.
- Çapaoğlu, E. ve Okur, A. (2015). Ortaokul Türkçe 8. sınıf ders kitaplarındaki şiirlerde yer alan değerler. *Sakarya University Journal of Education*, 5(3), 90-104. <https://doi.org/10.19126/suje.53194>
- Çelikpazu, E. ve Aktaş, E. (2011). MEB 6, 7 ve 8. sınıf ders kitaplarında yer alan metinlerin değer iletimi açısından incelenmesi. *Turkish Studies*, 6(2), 413-424.
- Çetin, M. (2013). Din kültürü ve ahlak bilgisi dersinde eleştirel düşünme öğretimi. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2(4), 137-168.
- Deniz, K. ve Karagöl, E. (2018). Değerler eğitimi açısından ortaokul Türkçe ders kitapları. *Karaelmas Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(2), 244-255.
- Doğan, B. ve Gülüşen, A. (2011). Türkçe ders kitaplarındaki (6-8) metinlerin değerler bakımından incelenmesi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), 75-102
- Doğan, M. (2018). Ergenlerin değer yönelimleri ve değer yönelimlerinin internet bağımlılığıyla ilişkisinin incelenmesi. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(10), 263-285. <https://doi.org/10.20860/ijoses.475240>
- Dökme, K. ve Tunçer, B. K. (2022). İlkokul Türkçe ders kitaplarındaki öyküleyici metinlerin değerler yönünden incelenmesi. *Millî Eğitim Dergisi*, 51(235), 2085-2106. <https://doi.org/10.37669/milliegitim.880197>
- Eker, C. ve Ünlü, S. (2021). Din kültürü ve ahlak bilgisi ders kitabının kök değerleri içermesi bakımından incelenmesi. *The Journal of International Educational Sciences*, 7(25), 71-88. <http://dx.doi.org/10.29228/INESJOURNAL.47190>
- Erickson, F. (1987). Transformation and school success: The politics and culture of educational achievement. *Anthropology & Education Quarterly*, 18(4), 335-356. <https://doi.org/10.1525/aeq.1987.18.4.04x0023w>

- Gereken, H. (2018). *5. sınıf Türkçe ders kitabındaki atasözlerinin değerler eğitimi açısından incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Girmen, P. (2013). Türkçe eğitiminde atasözleri ve değer eğitimi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11(25), 117-142.
- Gül, M. (2017). Türkçe ders kitabındaki metinlerin (5. sınıf) değerler eğitimi yaklaşımıyla incelenmesi. *Erciyes Journal of Education*, 1(1), 59-78. <https://doi.org/10.32433/eje.344692>
- Gül, R. (2013). *Bir değer eğitimi olarak ilköğretim döneminde doğruluk eğitimi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Hitit Üniversitesi, Çorum.
- Gülmüş, R. (2015). *İlkokul 4. sınıf sosyal bilgiler dersi tarih konularında değer öğretimine ilişkin sınıf öğretmeni görüşleri* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur.
- Halstead, J. M. ve Taylor, M. J. (2000). Learning and teaching about values: A review of recent research. *Cambridge Journal of Education*, 30(2), 169-202. <https://doi.org/10.1080/713657146>
- Husserl, E. (2003). *Fenomenoloji üzerine beş ders*. (H. Tepe, Çev.). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınevi.
- Kâhya, A. (2018). *Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki etkinliklerin değerler eğitimi bakımından incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Uşak Üniversitesi, Uşak.
- Kaşkaya, A. ve Duran, T. (2017). İlkokul Türkçe ders kitaplarının değer aktarımı açısından incelenmesi. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(2), 417- 441. <https://doi.org/10.24315/trkefd.303978>
- Kayhan, E., Bağcı, Ö. ve Erişen, Y. (2019). Values education at sibyan schools and pre-school's curriculum Sibyan mektepleri ile okul öncesi öğretim programlarında değerler eğitimi. *Elementary Education Online*, 18(3), 990-1003. <https://doi.org/10.17051/ilkonline.2019.609612>
- Kaygana, M., Yapıcı, Ş. ve Aytan, T. (2013). Türkçe ders kitaplarında değer eğitimi. *International Journal of Social Science*, 6(7), 657-669. <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS1619>
- Kenan, S. (2009). Modern eğitimde kaybolan nokta: Değerler eğitimi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 9(1), 259-295.
- Keskin, Y. (2014). Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenlerine göre değer eğitimi ve DKAB derslerinin zorunluluğu (Samsun Örneği). *Milli Eğitim Dergisi*, 44(203), 225-249.
- Kıroğlu, K. (2008). Bir meslek olarak öğretmenlik. Ö. Demirel ve Z. Kaya (Ed.), *Eğitim bilimine giriş* içinde (ss. 344-372). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Kluckhohn, C. (1951). Values and value-orientations in the theory of action: An exploration in definition and classification. In *Toward a general theory of action* (pp. 388-433). Harvard University Press. <https://doi.org/10.4159/harvard.9780674863507.c8>
- Köylü, M. (2010). Değerler eğitiminde ailenin fonksiyonu. *Aile ve Eğitim*, 227-260.
- Küçüköğlü, A., Albayrak, F. ve Serin, N. (2020). Değerler eğitimi bağlamında Türkçe dersi: program ve ders kitaplarının karşılaştırmalı incelenmesi. *Ana Dili Eğitim Dergisi*, 8(4), 1499-1518. <https://doi.org/10.16916/aded.797893>
- MEB (2018). *Türkçe dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar)*. Ankara: MEB Yayınları.
- Mertkan, Ş. (2015). *Karma araştırma tasarımı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Miçeoğulları, M. (2021). 8. sınıf Türkçe ders kitabında (2019) yansıtılan kök değerler. *Uluslararası Türkçe Öğretimi Araştırmaları Dergisi (UTÖAD)*, 1(2), 104-127. <http://dx.doi.org/10.47834/utoad.10>
- Öksüz, H. İ. ve Eken, N. T. (2019). İlkokul (1-4) Türkçe ders kitaplarındaki hikâye edici metinlerin Türkçe dersi öğretim programındaki kök değerler bakımından incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7(2), 384-401. <https://doi.org/10.16916/aded.543009>

- Öntaş, T. (2016). İdeolojinin kültürel yorumu olarak değerler ve bir değerler ideolojisi olarak muhafazakârlık. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 14(31), 159-185.
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. M. Bütün ve S. B. Demir (Çev.). Ankara: Pegem Akademi.
- Pless, N. ve Maak, T. (2004). Building an inclusive diversity culture: Principles, processes and practice. *Journal of Business Ethics*, 54, 129-147. <https://www.jstor.org/stable/25123332>
- Rokeach, M. (1973). *The nature of human values*. Florence: Free press. <http://hdl.handle.net/10822/764490>
- Rosebrough, T. R. ve Leverett, R. G. (2010). *Transformational teaching in the information age: Making why and how we teach relevant to students*. ASCD. <https://eric.ed.gov/?id=ED516420>
- Sallabaş, M. E. ve Dağ, M. (2020). Türkçe öğretim programlarına değerler eğitimi yönünden karşılaştırmalı bir bakış. *İhya Uluslararası İslam Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 538-551.
- Sarıçam, H. ve Biçer, B. (2015). Affedicilik üzerinde ahlaki değer ve öz-anlayışın açıklayıcı rolü. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35(1), 109-122.
- Sarıkaya, B. (2023). *Türkçe ders kitaplarındaki serbest okuma metinlerinde yer alan kök değerler: Türkçe 5. sınıf ders kitabı örneği*. Tam Metin Bildiri. AICHSS International Conference on Humanity and Social Sciences. 10-12 Kasım 2023. Muş. s. 18-28.
- Sarıkaya, B. ve Yavuz, E. (2023). Ortaokul Türkçe ders kitaplarının kök değerler açısından incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2), 209-224. <https://doi.org/10.48066/kusob.1395001>
- Sönmez, B. (2007). İnanç, değer ve şiddet. Kocaeli Üniversitesi Uluslararası Felsefe, 1-12. <https://scholar.google.com.tr/scholar?oi=bibs&hl=tr&cluster=3340555432916805655>
- Sürücü, T. (2022). *Din kültürü ve ahlak bilgisi dersi öğretim programı ve ders kitaplarının kök değerler açısından incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.
- Şahin, N. (2015). *İlkokul 4. sınıf Türkçe ders kitabı metinlerinin kültürel değerler açısından incelenmesi* (Yayınlanmamış doktora tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.
- Tarakçı, R. ve Kalenderoğlu, İ. (2022). Kök değerler açısından ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki öyküleyici metinler. *International Journal of Education and New Approaches*, 5(1), 139-157. <https://doi.org/10.52974/jena.1133254>
- Topal, Y. (2019). Değerler eğitimi ve on kök değer. *Mavi Atlas*, 7(1), 245-254. <https://doi.org/10.18795/gumusmaviatlas.543521>
- Ulusoy, K. ve Dilmaç, B. (2015). *Değerler eğitimi*. Ankara: Pegem A Akademi.
- Yaman, H., Taflan, S. ve Çolak, S. (2009). İlköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarında yer alan değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7, 107-120.
- Yarbel, D. (2022). *5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin on kök değere göre incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Erzincan.
- Yazıcı, K. (2006). Değerler eğitimine genel bir bakış. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (19), 499-522.
- Yılar, R. (2016). İlettiği değerler açısından ilkök Türkçe ders kitaplarındaki metinler üzerinde incelemeler. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2), 490-506.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (9. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yorulmaz, B. (2017). *Ailede değerler eğitimi*. İstanbul: Erkam Yayıncılık.

An Examination of the 8th Grade Turkish Studies Textbook in Terms of Root Values

Extended Abstract

Introduction

Values education; it is the process of transferring national and universal values accepted by society to individuals through in-class and extra-curricular activities within a planned program through schools, supported by family, environment and media organizations. Values education, which plays a fundamental role in creating the identities of societies and individuals, has made the phenomenon of values in society one of the priority topics of academic circles. Values education is constantly finding a wider place in educational purposes and is gaining more and more importance over time. With the arrangements made in the curriculum, values are included under the title of “root values” in the curriculum. In root values curriculum; justice, self-control, friendship, patience, helpfulness, respect, love, patriotism, honesty and responsibility. Through the texts in Turkish textbooks, students learn, reinforce and internalize the root values of patriotism, equality, helpfulness, respect, nature awareness, self-control, love, responsibility, justice and tolerance determined by the Ministry of Education and integrate these values into their behaviors in their daily lives. A healthy personality development is possible through the process of acquiring these values. Individuals with these values can understand their own desires, know themselves and the society they live in, establish healthy communication with other individuals in the society, protect and develop the values of the society and pass them on to future generations. An in-depth investigation of the usage of values in Turkish textbooks is only possible through qualitative studies. The purpose of this study; the aim of this study is to determine the frequency distribution of the root values in the 8th grade Turkish textbook, which has been approved to be used in schools for five years starting from 2018, according to units and texts, and to make a judgment about the book in general.

Method

This research was carried out by document review method in accordance with its objectives. For the purposes of the research, the 8th grade Turkish textbook prepared by the Ministry of Education publications, which was decided to be used for five years starting from 2018, was downloaded as a pdf from the online environment for review. Since the research aims to examine the texts on the basis of their root values, the criterion sampling method was used and the relevant textbook was analyzed in accordance with this sampling. The content

analysis of the textbook was carried out using the descriptive analysis technique. The texts in the textbook were examined by the researchers one by one on the basis of root values, and the findings were first recorded in an Excel table, and then the percentage and frequency rates of these findings recorded in the table were determined. Sentences containing the relevant root value in the texts were determined separately to ensure provability and transferability. After a review period of more than three weeks, the findings obtained by the two researchers were combined. Compatible and incompatible findings were determined, and then a joint study was conducted on the incompatible findings. After this stage, the relevant findings were examined by the Turkish course expert in order to ensure validity and reliability. Necessary arrangements were made as a result of the examination carried out by the expert on the determination of the relevant root values in the context of the text. Finally, the findings were compiled into tables and explanations were added to the tables. After the explanations in the tables, examples of sentences containing root values are given in quotation marks.

Findings

As a result of the research, it was determined that all root values were included in the textbook. However, it was observed that the distribution of root values was not balanced in this allocation process. According to the results of the analysis, the five most frequently emphasized root values in the 8th grade Turkish textbooks are as follows: love ($f = 29$), patriotism ($f = 25$), respect ($f = 18$), helpfulness ($f = 12$) and friendship ($f = 11$). While the values of love, patriotism, respect, helpfulness and friendship are clearly present in the book; It has been observed that few examples are given of values such as patience, honesty, self-control, justice and responsibility.

Results and Conclusion

When the findings obtained from this study and other studies are evaluated together, it is seen that the theme of love is the most frequently included root value in textbooks; It is seen that some root values are not included enough and the values do not show a balanced distribution in the units and texts. It can be interpreted that this is an expected result because the theme of love has many areas and sub-concepts covered by the concept (love of God, love of mother, love of animals, love of nature, etc.). From now on, it was deemed appropriate to give the following suggestions to researchers who will work on values education or root values, textbook preparers and other stakeholders of the subject, in line with the research findings:

- ✓ While preparing Turkish textbooks, care should be taken to ensure a proportional distribution of root values.
- ✓ This study was conducted for the 8th grade Turkish textbook. Studies can be conducted that consider the 5th, 6th, 7th and 8th grade levels of secondary school together.